

بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی شهرستان آباد (مطالعه موردی: مرتع آلمالیچه)

یاسمن کیاسی^{الف}، محمدرحیم فروزه^{الف*}

^{الف} گروه مدیریت مرتع، دانشکده مرتع و آبخیزداری، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان، ایران

چکیده

سابقه و هدف: تغییر رویکرد جوامع به استفاده از داروهای گیاهی به جایگاه دیرینه گیاهان در بین مردم و شناخت سنتی آنان از گیاهان و پی بردن به آثار سوء داروهای شیمیایی برمی گردد. اتنوبوتانی به معنای دانشی است که بشر از گیاهشناسی و محیط زیست گیاهان دارد. در این تحقیق، یک ارزیابی اتنوبوتانیکی در مرتع آلمالیچه واقع در حدود ۷۰ کیلومتری جنوب شهرستان آباد در استان فارس صورت پذیرفت. شناسایی و معرفی ذخایر بومی گیاهان هر منطقه، اشکال و موارد استفاده سنتی این گیاهان با توجه به تنوع بوم‌شناختی ایران می‌تواند فراهم‌کننده اطلاعات مفیدی در زمینه فعالیت‌های دارویی و سیستم سلامت جامعه باشد. تحقیق حاضر با هدف شناسایی گیاهان دارویی شهرستان با استفاده از دانش و تجربه بومیان و همچنین معرفی خواص و ویژگی‌های ناشناخته این گیاهان است.

مواد و روش‌ها: در این پژوهش پس از مطالعات پیش‌تاز و پیمایش صحرایی منطقه تحت مطالعه، لیست گیاهان دارویی منطقه، جمع‌آوری و با استفاده از منابع معتبر گیاهشناسی شناسایی شد. همچنین با مطالعات اسنادی و همچنین مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختاریافته، باورها و دانستنی‌های جوامع محلی مستندسازی شد. بر این اساس برای هر گونه گیاهی نام علمی، نام محلی، خواص درمانی، اندام مورد استفاده و نحوه مصرف تدوین شد.

یافته‌ها: در این مطالعه ۷۹ تعداد گونه دارویی، متعلق به ۲۸ خانواده شناسایی شد. بیشترین سهم در ترکیب گونه‌ها مربوط به خانواده‌های Compositae (۱۳ گونه)، Lamiaceae (۱۲ گونه)، Apiaceae (۱۰ گونه)، Rosaceae، Brassicaceae و Leguminaceae هر کدام با ۴ گونه بود. افراد بومی از تمامی گیاهان جمع‌آوری شده، استفاده خوراکی و دارویی داشتند. از میان مصارف سنتی و محلی نیز بیشترین کاربرد را در درمان بیماری‌های گوارشی، تصفیه خون و تنظیم فشارخون، قند خون، چربی خون، ضد عفونی کردن، خلط آور و ضد سرفه و سرماخوردگی به خود تخصیص دادند. **نتیجه‌گیری:** با توجه به بکر بودن منطقه و نبود مستندات کافی در خصوص تعدادی از این گیاهان، وجود ۷۹ گیاه دارویی در مرتع آلمالیچه شهرستان آباد، غنای این منطقه را نشان می‌دهد. متأسفانه به دلیل از بین رفتن سنت‌ها حجم زیادی از دانش بومی در حال از بین رفتن است؛ بنابراین شناسایی این گیاهان، ثبت و مستندسازی آن‌ها می‌تواند جلوی از بین رفتن این دانش را بگیرد.

کلیدواژه‌ها: اتنوبوتانی، گیاهان دارویی، مشاهده مشارکتی، آلمالیچه، آباد

تاریخ دریافت: اسفند ۹۷

تاریخ پذیرش: خرداد ۹۸

مقدمه:

خاک، آفات نباتی و نظام‌های طبقه‌بندی شده است که کاملاً با اوضاع و احوال محلی مطابقت دارد و چون کشاورزان و خانواده‌های آنان نسل‌ها با آن زندگی کرده‌اند، دقیق و قابل پیش‌بینی است و از نظر حجم، بسیار وسیع‌تر و گسترده‌تر از دانشی است که در ایستگاه‌های تحقیقاتی به‌وجود آمده‌اند (۱).

معنا و مفهوم دانش بومی در زبان فارسی را می‌توان مجموعه اطلاعات مردم و دانش توده مردم بیان کرد. این دانش به تدریج اندوخته می‌شود، اما آنچه که باقی می‌ماند در طول زمان بارها آزمایش شده است. چنین دانشی شامل مشاهدات زیرکانه و دقیق در خصوص گیاهان، حیوانات، آب و هوا،

ساردینیای ایتالیا (۷)، همچنین در کشورهای آمریکای جنوبی از جمله برزیل و کشورهای آسیایی مانند هند، پاکستان، تایلند و حتی برخی از کشورهای آفریقایی مانند گینه در آفریقای مرکزی و لائوس تحقیقات اتنوبوتانی صورت گرفته است (۸). در چند سال اخیر پژوهشگران کشور مطالعاتی را در زمینه اتنوبوتانی گیاهان دارویی و کاربرد سنتی آن‌ها در مناطق مختلف انجام داده‌اند. به عنوان مثال گنجلی و خاکسفیدی (۹) با بررسی اتنوبوتانی برخی از گیاهان دارویی بیرجند به بررسی ۳۶ گونه گیاه دارویی متعلق به ۲۲ خانواده پرداختند. خانواده‌های کاسنی (Asteraceae) و نعنائیان (Lamiaceae) بیشترین تعداد گونه‌های گیاهی شناسایی شده را شامل شدند (هر کدام ۵ گونه) بیشترین قسمت مورد استفاده در گیاهان تحت مطالعه در این منطقه، برگ و کاربرد عمده گیاهان مورد استفاده در ناراحتی‌ها و اختلالات دستگاه گوارشی و ادراری بود. درخشان و همکاران (۱۰) به بررسی گیاهان دارویی شهرستان سقز واقع در استان کردستان پرداختند. در نهایت تعداد ۷۲ گونه گیاه دارویی را از مناطق مختلف شهرستان سقز جمع‌آوری کردند و کاربردهای سنتی و محلی آن‌ها را ثبت کردند (۱۱). با بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی شهرستان فسا در مجموع تعداد ۱۰۸ گونه دارویی متعلق به ۳۸ خانواده و ۹۷ جنس در منطقه شناسایی و بیشترین تعداد گونه‌ها به ترتیب مربوط به خانواده کاسنی (Asteraceae) با ۱۳ گونه، خانواده نعنائیان (Fabaceae)، با ۱۲ گونه، خانواده بقولات (Lamiaceae) با ۸ گونه، خانواده رز (Rosaceae) و چتریان (Apiaceae) با ۷ گونه بودند. با توجه به نتایج تحقیق مذکور، گونه‌های دارویی موجود در این منطقه و اکوسیستم مرتعی می‌تواند به‌عنوان یک رویشگاه طبیعی محلی برای آموزش اصولی بهره‌برداری از منابع طبیعی به‌خصوص برداشت گیاهان دارویی

این دانش بخشی از سرمایه ملی هر اجتماع و در برگیرنده باورها، ارزش‌ها، روش‌ها و آگاهی‌های محلی مردم است (۲)، همچنین قرین با فرهنگ هر منطقه بوده، در طول سالیان دراز توسعه و تکوین یافته و تحت تأثیر عوامل متفاوت متأثر از جامعه شکل گرفته است (۳). دارو و درمان عنصری مهم از دانش بومی است که شامل سنت‌های درمانی بومی، عقاید و روش‌های متعددی است. بیش از نیمی از جمعیت جهان به داروهای سنتی برای درمان وابسته هستند و این میزان در کشورهای در حال توسعه حتی به ۸۰ درصد نیز می‌رسد (۴). گیاهان دارویی کم‌کننده و تسکین دهنده درد و رنج انسان بوده و به‌صورت گسترده توسط درمانگران سنتی و تجارت مواد دارویی استفاده می‌شود (۵، ۶). اتنوبوتانی دانشی است که به بررسی استفاده‌های سنتی جوامع محلی از گیاهان می‌پردازد. این گرایش از علم به‌عنوان بخشی از دانش سنتی شناخته می‌شود و موضوع مورد توجه در بسیاری از کشورها است. با توجه به گرایش جدید به سمت گیاه درمانی و کمبود اطلاعات در زمینه گیاهان دارویی، خواص درمانی، اندام‌های مورد استفاده و نحوه آماده‌سازی آن‌ها، به نظر می‌رسد اطلاعات بومی و دانش سنتی می‌تواند نقش بسیار مهمی را در پایه‌ریزی تحقیقات علمی بعدی فراهم کند. به همین دلیل بسیاری از سازمان‌های بین‌المللی از قبیل اتحادیه بین‌المللی حفاظت از محیط زیست (IUCN)، صندوق جهانی طبیعت (WWF) و سازمان جهانی بهداشت (WHO) بر حفظ و نگهداری این اطلاعات تأکید فراوان دارند (۶). از زمان به وجود آمدن اتنوبوتانی به‌عنوان یک نظام علمی، محققان به فواید زیاد این علم پی برده‌اند. اتنوبوتانی در سراسر جهان به‌عنوان شاخه‌ای از دانش بومی تثبیت شده و تحقیقات زیادی در این زمینه انجام شده است. در جنوب شرقی نیکاراگوئه، صحرای نارا، چین، مناطقی از هند، جنوب غربی اتیوپی، اکوادور، منطقه

صورت گرفته، لذا هدف از این مطالعه، شناسایی و معرفی برخی از گیاهان دارویی مهمی است که به طور گسترده به وسیله عشایر مرتع آلمالیچه در درمان بیماری‌ها استفاده می‌شود. سؤال اصلی که این تحقیق در پی آن بوده، آن است که عشایر منطقه تحت مطالعه از طایفه شش بلوکی ایل بزرگ قشقایی که در رابطه با دانش اتنوبوتانی آن‌ها مطالعات اندکی صورت گرفته، کدامیک از گیاهان دارویی اطراف خود را شناخته و در طب سنتی خود چه خواص درمانی را برای هر یک از آن‌ها قائل هستند.

مواد و روش‌ها:

معرفی منطقه

مرتع آلمالیچه در حدود ۷۰ کیلومتری جنوب شهر آبادیه در استان فارس واقع شده است (شکل ۱). این منطقه با مساحتی معادل ۲۸۱۳/۷ هکتار در محدوده طول جغرافیایی ۳° ۵۲' تا ۵۲° ۵۷' و عرض جغرافیایی ۵۱° ۳۰' تا ۵۵° ۳۰' قرار دارد. متوسط بارندگی سالیانه در منطقه مذکور ۲۶۶/۹ میلی‌متر، گرم‌ترین ماه سال، تیرماه با دمای متوسط ۱۶/۴ درجه سانتی‌گراد و سردترین ماه سال، دی ماه با دمای متوسط ۲/۴ درجه سانتی‌گراد است. اقلیم منطقه براساس روش دومارتن، مدیترانه‌ای و معتدل می‌باشد. تپ اراضی عمدتاً به صورت کوهستانی، تپه ماهور، دامنه‌ای و دشت می‌باشد. حداکثر ارتفاع از سطح دریا ۳۰۶۳ متر و حداقل آن ۲۴۵۸ متر است. از نظر اکولوژیک مرتعی بیلاقی به شمار می‌رود. منابع آبی منطقه تحت مطالعه شامل پنج دهانه چشمه می‌باشد که آب مورد نیاز مرتعداران و احشام آنان را تأمین می‌کند. سیمای گیاهی عرصه به صورت علفی، بوته‌ای، درختی و درختچه‌ای است که با فراوانی نسبتاً متفاوت، گیاهان در آن پراکنده می‌باشند. گونه‌های غالب این منطقه شامل گون، کلاه میرحسن و چوبک است. منطقه تحت مطالعه دارای ۳۴ نفر مرتع‌دار از طایفه

باشد. بی‌باک و همکاران (۱۲) به جمع‌آوری، شناسایی و استفاده سنتی و بومی گیاهان دارویی در شهرستان جیرفت پرداختند و در مجموع تعداد ۱۴۷ گونه گیاه دارویی متعلق به ۱۳۲ جنس در ۴۸ خانواده در این شهرستان تشخیص داده شد که از آن‌ها به‌عنوان درمان بیماری‌های گوارشی، آرام‌بخش، التیام دهنده زخم، مقوی معده، مسکن انواع دردها و التهاب‌ها و موارد دیگر در طب سنتی استفاده می‌شود که با مدیریت و برنامه‌ریزی دقیق، می‌توان از آن بهره‌برداری کرد.

دانش بومی مرتبط با گیاهان دارویی و معطر با سرعت زیاد در حال فراموشی و از بین رفتن می‌باشد. سالانه مجموع اطلاعات بیشتری در رابطه با نوع، توزیع، اکولوژی، روش‌های مدیریت، فرآوری و موارد استفاده از گونه‌های دارویی در حال از بین رفتن می‌باشد که در واقع بخشی از فرآیند تخریب فرهنگ‌های محلی و بومی است که در طول صدها سال گردآوری شده‌اند. اگرچه امروزه اطلاعات علمی در رابطه با گونه‌های دارویی از رشد زیادی برخوردار بوده ولی این اطلاعات در رابطه با تعداد محدودی از گونه‌هاست. لذا بجاست که هم از دانش بومی گیاه‌شناسی و هم ویژگی‌های اکولوژیک این گونه‌ها آگاهی داشته باشیم تا بتوانیم بهره‌برداری مناسبی از این گونه‌های ارزشمند هم در دانش بومی و هم در دانش رسمی داشته باشیم. شهرستان آبادیه به دلیل موقعیت اکولوژیکی از قبیل برخورداری از مناطق کوهستانی و دشتی متنوع و برخورداری از گونه‌های گیاهی و بافت عشایری، منطقه‌ای ارزشمند به لحاظ غنای گونه‌ای و دانش بومی محسوب می‌شود. وجود تنوع بسیار بالای اکولوژیکی و استفاده گسترده مردم از گیاهان دارویی، نشان دهنده لزوم تحقیقات در زمینه گیاهان دارویی این منطقه می‌باشد. با توجه به آنکه مطالعات کمتری در زمینه اتنوبوتانی در مراتع استان فارس که غنی از دانش بومی و گیاهان متنوع خوراکی و دارویی است

گیاهان دارویی مرتع آلمالیچه از طریق مصاحبه با خبرگان محلی، طبیبان محلی، عطاری‌ها، کشاورزان، دامداران، چوپانان و تحصیل‌کردگان نیز صورت پذیرفت. در مصاحبه‌ها، پرسش‌ها با محوریت گیاهان دارویی طراحی شد و در هر حالت نام محلی گیاهان، اندام مورد استفاده، مصرف سنتی و نحوه استفاده گیاهان دارویی توجه و ثبت شد. در مجموع ۸۰ نفر مصاحبه شدند که از این تعداد ۴۹ نفر زن و ۳۱ نفر مرد بودند. گروه‌های مصاحبه شونده در محدوده سنی ۲۴ تا ۸۱ سال بودند. محدوده سنی، میزان تحصیلات و روستاهای اطراف منطقه مورد مطالعه در جدول ۱ ارائه شده است.

یافته‌ها:

در این مطالعه ۷۹ گونه گیاهی متعلق به ۲۸ خانواده جمع‌آوری شد که بر اساس فراوانی گونه‌ها، خانواده‌های کاسنی (Composite) با ۱۳ گونه، خانواده نعنائیان (Lamiaceae) با ۱۲ گونه، خانواده چتریان (Apiaceae) با ۱۰ گونه، خانواده گل‌سرخیان (Rosaceae)، خانواده شب‌بوئیان (Brassicaceae) و خانواده بقولات (Leguminaceae) هر کدام با ۴ گونه پرجمعیت‌ترین خانواده‌های گیاهان دارویی منطقه را تشکیل می‌دهند (شکل ۲). خانواده، نام علمی، نام فارسی، نام محلی، اندام مورد استفاده، مصرف سنتی و نحوه استفاده در دانش بومی اقوام ساکن در منطقه آلمالیچه در جدول ۲ گنجانده شده است.

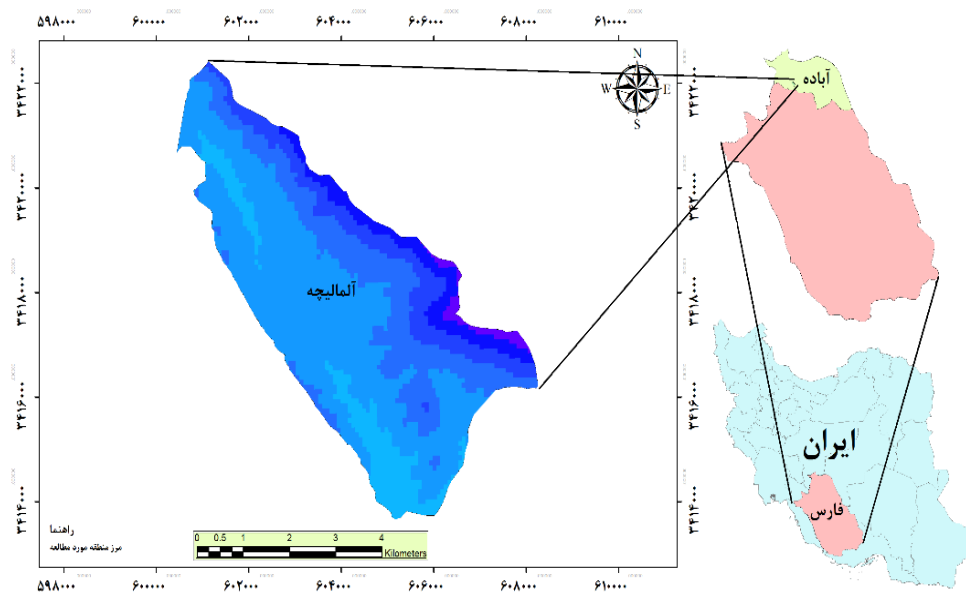
اغلب کاربردهای دارویی در طب سنتی توسط بومیان برای مشکلات گوارشی، تصفیه خون، تنظیم فشار خون، قند خون و چربی خون، ضد عفونی کننده و خلط‌آور، ضد سرفه و سرماخوردگی، مسکن، درمان ناراحتی مجاری تنفسی، درمان التهابات پوستی، تب‌بر و ... بیان شد (شکل ۳).

روستاییان منطقه، اندام‌های مختلفی از گیاهان دارویی را استفاده می‌کردند.

شش‌بلوکی، تیره دوقزلو و بنکوی آجاجری در طول سه ماه از فصل سال به شغل دامداری با تعداد ۱۷۱۴ واحد دامی مجاز زندگی می‌کنند. شش‌بلوکی نام یکی از طایفه‌های ایل قشقایی است. شش‌بلوکی‌ها اغلب از تیره‌های بسیار قدیمی و از همان ترکان عراقی یعنی مهاجران اولیه هستند. این ایل از پرجمعیت‌ترین طوایف قشقایی است که در پرورش و نگهداری دام مهارت فراوان دارند. به علت مهاجرت مردم این طایفه از ناحیه شش‌بلوک خلیجستان (بخشی است در شهرستان قم) به این منطقه، «شش‌بلوکی» نامیده شده‌اند. گرمسیر آنان منطقه گردشگری پشت کوه دشتی، از توابع شهرستان دهرم استان فارس می‌باشد و سردسیرشان حومه اقلید، ایزدخواست و کوه آران از شهرستان آباده است. محل سکونت این عشایر سیاه‌چادر و کپرهایی هستند که عمدتاً با سنگ و سیمان، نی‌زار و شاخ و برگ درختان ساخته شده است. کل جمعیت مستقر در منطقه تحت مطالعه معادل ۲۴۰ نفر و ۴۰ خانوار می‌باشد. معیشت این خانواده‌ها از طریق دامداری تأمین می‌شود و اندکی از آن‌ها نیز به باغداری و کشاورزی مشغول می‌باشند (۱۳).

روش تحقیق

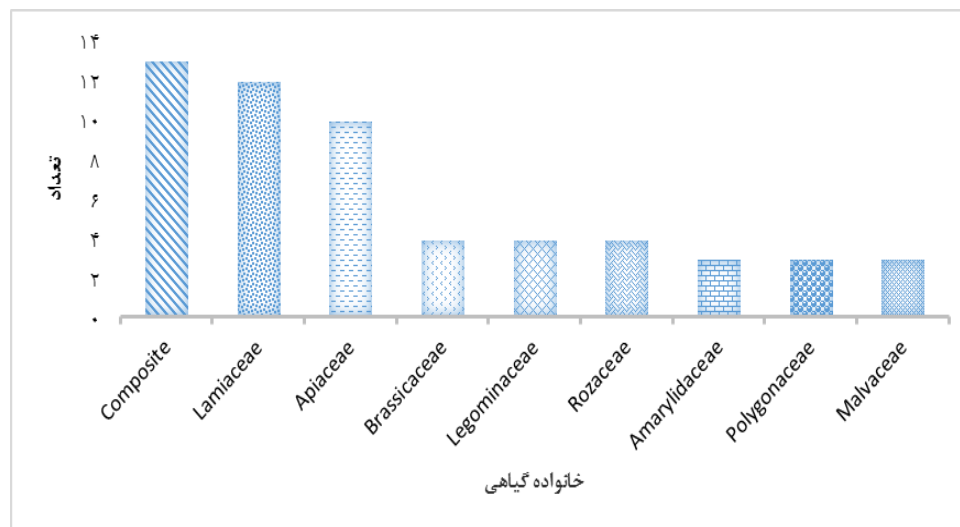
قبل از شروع عملیات صحرایی نخست اطلاعات لازم از جمله کلیه تحقیقات انجام شده بر روی مرتع آلمالیچه از اداره منابع طبیعی شهرستان آباده تهیه شد. سرانجام با تهیه نقشه محدوده تحت مطالعه و طی بازدیدهای مقدماتی، مطالعات صحرایی جهت مصاحبه و جمع‌آوری نمونه‌های گیاهی طی فصول بهار و تابستان سال ۱۳۹۷ جمع‌آوری شدند و پس از آماده‌سازی‌های اولیه با استفاده از منابع معتبر گیاه‌شناسی ایران و سایر منابع گیاهان دارویی (۲۰-۱۴) توسط اساتید متخصص گیاه‌شناسی و گیاهان دارویی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان شناسایی شد. در این پژوهش با انجام مشاهده مشارکتی و مصاحبه آزاد، اطلاعات لازم در پیرامون

شکل ۱: موقعیت مرتع آلمالیچه در شهرستان آباده

جدول ۱: مشخصات مربوط به مناطق جمع‌آوری گیاهان دارویی و پرسشگری اطلاعات فردی

میزان تحصيلات	محدوده سنی افراد پرسش شونده	جنس مرد - زن	منطقه	ردیف
بی سواد - دیپلم - لیسانس	۶۹-۳۵	۱۳-۱۱	روستای آلمالیچه	۱
بی سواد - لیسانس	۶۵-۲۴	۱۴-۶	روستای خسرو شیرین	۲
بی سواد - فوق دیپلم	۸۱-۲۸	۱۲-۸	روستای فتح آباد	۳
کم سواد - سیکل	۴۸-۲۷	۱۰-۶	روستای محمدآباد	۴

شکل ۲: پرجمعیت‌ترین خانواده‌های گیاهی حوزه مورد مطالعه

خانواده، سجادی و همکاران ۷۵ گونه گیاهی متعلق به ۲۵ خانواده، علی میرزایی و همکاران ۵۱ گونه دارویی متعلق به ۲۶ تیره (۲۴) و خدایاری و همکاران ۱۷۴ گونه گیاه دارویی متعلق به ۶۵ تیره (۸) جمع‌آوری شد که در هر پنج بررسی خانواده‌های *Lamiaceae*, *Compositae* و *Apiaceae* بیشترین سهم را به خود اختصاص دادند (شکل شماره ۲). نتایج حاصل از بررسی کاربرد سنتی و درمانی گیاهان دارویی منطقه تحت مطالعه نشان داد که از گیاهان دارویی موجود در این منطقه، استفاده‌های دارویی متنوعی صورت می‌گیرد. مشخص شد که بیشترین استفاده دارویی از گیاهان جهت درمان بیماری‌های گوارشی، تصفیه خون و تنظیم فشار خون، قند خون، ضد عفونی کننده، خلط‌آور، ضد سرفه و سرماخوردگی و کمترین میزان استفاده از گیاهان منطقه مورد مطالعه مربوط به بیماری‌های تنفسی، پوستی و تب‌بر می‌باشد (شکل شماره ۳). نتایج تحقیقات برخی از محققین در استان خوزستان، بوشهر و کهگیلویه و بویراحمد نیز مؤید این مطلب است که بیشترین استفاده دارویی از گیاهان جهت درمان بیماری‌های گوارشی، تنظیم فشار خون و قند خون می‌باشد. چنانچه با نظر رزمجویی و همکاران (۲۵) در استان خوزستان، مرادی و همکاران (۲۶) در شهرستان گناوه، فروزه و همکاران (۲۷) در استان کهگیلویه و بویراحمد نیز مطابقت داشت. شریفی‌فر و همکاران (۲۸) در بررسی اتنوبوتانی برخی از گیاهان دارویی ناحیه کوه جوپار استان کرمان نیز اظهار می‌دارند که بیشترین استفاده دارویی از گیاهان به درمان بیماری‌های گوارشی مربوط می‌باشد. پژوهش‌های رمضانیان و مینایی‌فر (۱۱) در شهرستان فسا، سعادت‌پور و همکاران (۲۹) در سجا سرود زنجان، علی میرزایی و همکاران (۲۴) در مرتع چهل کمان

برگ‌ها با ۲۷ درصد، گل‌ها با ۱۶ درصد، ریشه و سرشاخه‌ها هرکدام با ۱۴ درصد بیشترین درصد اندام مورد مصرف را به خود اختصاص دادند (شکل شماره ۴).

بحث و نتیجه‌گیری:

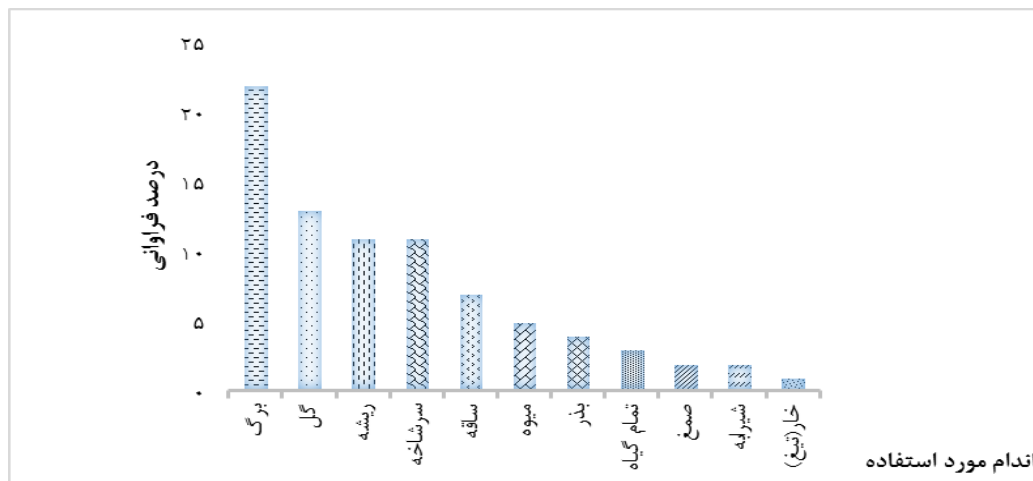
همان‌طور که مشخص است طب سنتی دارای جایگاه ویژه‌ای در درمان بیماری‌ها بوده و استفاده از گیاهان دارویی به صورت سنتی و یا محلی دارای اهمیتی خاص می‌باشد. در این مطالعه گیاهان جمع‌آوری شده متعلق به ۲۸ خانواده بودند که در این بین خانواده‌های *Lamiaceae*, *Apiaceae*, *Compositae*, *Rosaceae*, *Leguminaceae* و *Brassicaceae* از بیشترین سهم برخوردار بودند. رمضانیان و همکاران (۱۱) در بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی شهرستان فسا در استان فارس نیز دریافتند که بیشترین سهم گیاهان دارویی مورد استفاده جوامع محلی مربوط به خانواده‌های *Compositae*, *Lamiaceae*, *Apiaceae* و *Rosaceae* می‌باشد؛ همچنین بی‌باک و همکاران (۱۲) در نتایج تحقیق خود که در بردارنده جمع‌آوری، شناسایی و استفاده سنتی و بومی گیاهان دارویی شهرستان جیرفت بود به این امر پی بردند که از کل گونه‌های جمع‌آوری شده، عمده‌ترین مصارف سنتی متعلق به خانواده‌های *Compositae*, *Lamiaceae* و *Rosaceae* می‌باشد. برخی از بررسی‌ها در مناطق با شرایط اقلیمی مشابه نظیر بررسی‌های دلفان و همکاران (۲۱) در مناطق زاغه و بیرانشهر استان لرستان، دولتخواهی و همکاران (۲۲) در شهرستان کازرون استان فارس همچنین سجادی و همکاران (۲۳) در شهرستان کاشان نیز گویای نتایج مشابهی است. در بررسی‌های دلفان و همکاران ۲۱۸ گونه از ۵۵ خانواده، دولتخواهی و همکاران ۹۱ گونه از ۳۹

جزئیات به لحاظ خواص درمانی گیاهان بازگو نمایند و به ذکر خواص کلی اکتفا می‌کردند. این امر محقق را وامی‌داشت تا زمان بیشتری را با خبرگان محلی سپری و با پرسش‌های متعدد، این جزئیات را استخراج کند. همچنین افراد به دلایل مختلف از جمله نبود احساس امنیت، غریبی محقق، تفاوت لهجه، دیدن دوربین، کاغذ و قلم و... دچار نوعی بدبینی اولیه نسبت به محقق بودند؛ لذا جلب اعتماد در گام اول بسیار مشکل بود. از این رو گاهی محقق می‌بایست جهت جمع‌آوری اطلاعات، سختی مشاهده مشارکتی (مشارکت در انجام برخی کارها نظیر جمع‌آوری گیاهان، هیزم، تهیه داروهای گیاهی سنتی، طبخ خوراک و...) را متحمل شود تا خبره‌عشایر ضمن درد دل با وی و برقراری رابطه‌ای مطمئن، اطلاعات خود را که چون گنجی در سینه حفظ کرده در اختیار وی قرار دهد. همچنین عشایر قادر به گفتن و یا ترسیم ذهنی برخی نکته‌ها نبودند چراکه همواره این امور را اجرا می‌کردند و عادت به توضیح در قالب مصاحبه علمی نداشتند. از نقاط قوت این مطالعه نیز می‌توان به این نکته اذعان نمود که جوامع عشایری به دلیل آنکه مدام در دل طبیعت هستند، بیش از جوامع شهری یا حتی روستایی با طبیعت و اجزای آن، به‌خصوص رستنی‌های یک منطقه مأنوس بوده و بخش عمده‌ای از نیازهای متفاوت خود را از طریق آن‌ها برآورده می‌سازند؛ لذا این بررسی به لحاظ مطالعه دانش یکی از طوایف عشایر قشقایی که کمتر تحقیق شده بود، از این خصوصیت برخوردار بود تا بخش کوچکی از دانش غنی آن‌ها را در یکی از سکونت‌گاه‌های بیلاقی آن‌ها در استان فارس بررسی کند. در این مطالعه خصوصیات درمانی برخی از گیاهان نظیر *Aristolochia longa* L., *Amaranthus tricolor*

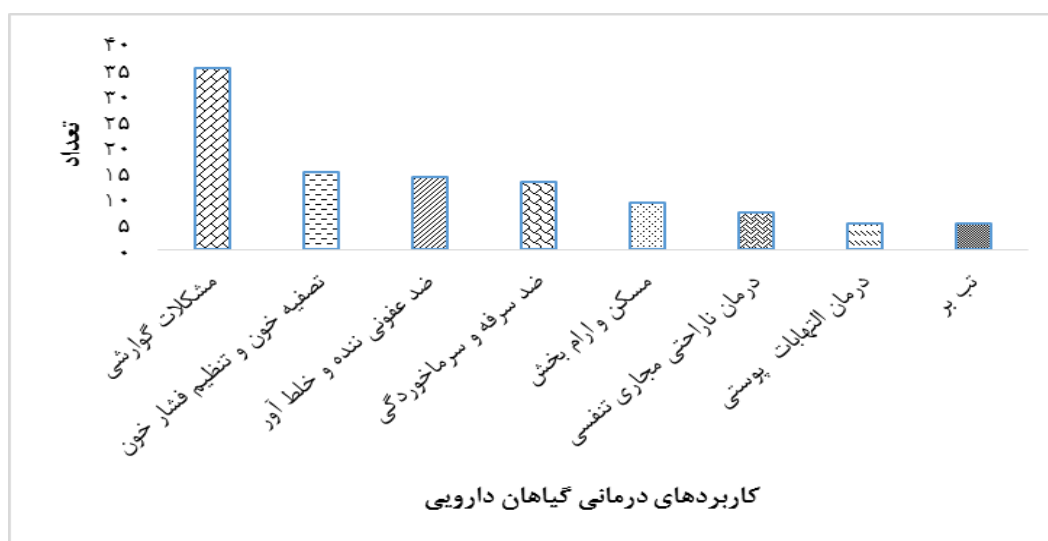
استان خراسان رضوی نیز مؤید این مطلب است که بیشترین کاربرد محلی گیاهان دارویی مربوط به بیماری‌های گوارشی است. نتایج نشان می‌دهد که بیشترین استفاده افراد منطقه تحت مطالعه از اندام‌های مصرفی گیاهان شامل برگ، گل، ریشه، سرشاخه و ساقه‌های جوان می‌باشد. قلی‌پور و همکاران (۳۰) در مطالعه اتنوبوتانیکی گیاهان دارویی دهستان زارم‌رود نکا (استان مازندران) بیان داشتند که برگ گیاهان با ۲۷ درصد بیشترین میزان مصرف دارویی برخوردار است که با نتایج دیفرخ‌ش و همکاران (۷) مطابقت دارد. تحقیقات متعددی در رابطه با دانش بومی گیاهان دارویی در سایر نقاط کشور صورت گرفته و مقایسه با تحقیق حال حاضر گویای کارکردهای مشابهی برای برخی از گیاهان می‌باشد؛ به‌عنوان مثال یافته‌های این تحقیق گویای آن است که گیاهانی نظیر *Dorema aucheri*, *Cichorium intybos* و *Smyrniun cordifolium* و *Achillea millefolium* برای بهبود بیماری‌های قند خون، چربی خون و فشار خون توسط جوامع محلی استفاده می‌شود. این نتایج با یافته‌های فروزه و همکاران (۲۷) در استان کهگیلویه و بویر احمد، رضائیان و همکاران (۱۱) در شهرستان فسا واقع در استان فارس مطابقت دارد. همچنین گیاهانی نظیر *Matricaria-chamomilla* و *Malva sylvestris* که به‌منظور آرام‌بخشی و ضد سرفه و سرماخوردگی به‌کار می‌روند دارای کاربرد مشابهی در دانش محلی بهره‌برداران جیرفت (۱۲)، کهگیلویه و بویراحمد (۲۷)، زنجان (۲۹) و شهرستان بهبهان (۲۵) می‌باشد. از محدودیت‌های تحقیقات اتنوبوتانی و به‌خصوص مطالعه حاضر آن بود که عشایر منطقه مورد مطالعه عموماً لزومی نمی‌دیدند تا برخی مطالب را با

که جوامع عشایری از اطلاعات ارزشمندی در خصوص خواص دارویی گیاهان اطراف خود برخوردارند که طی سالها تجربه و آزمون و خطا به آن دست یافته‌اند. این اطلاعات حاوی نکات ارزشمندی است که می‌تواند در دانش رسمی تجزیه و تحلیل شود و بستری برای کشف خواص درمانی بیشتر گیاهان محسوب شود.

L., *Centaurea iberica* Trevir. ex Spreng و *Hertia intermedia* (Boiss.) O. Kuntze که کمتر در مطالعات و بررسی‌های اتنوبوتانی به آن‌ها پرداخته شده و همچنین شیوه استفاده از برخی گیاهان نظیر *Teucrium* *Artemisia aucheri* Boiss. و *polium* L. که به صورت دود کردن به ترتیب برای درمان سرماخوردگی، التیام زخم و ضد عفونی کردن محل زندگی به کار می‌روند نیز بیان شده است. یافته‌های این پژوهش مبین آن است

شکل ۳: استفاده درمانی از گیاهان و درصد آن‌ها

شکل ۴: اندام گیاهی مورد استفاده و درصد آن

جدول ۲: اتنوبوتانی گیاهان دارویی منطقه تحت مطالعه

خانواده	نام علمی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	خواص دارویی	نحوه استفاده
Anacardiaceae	<i>Pistacia khinjuc</i> Stocks	کلخنگ	خینجوک	میوه	رفع کم‌خونی، جلوگیری از پوکی استخوان، تقویت بدن	خام به صورت میوه و مغزی‌جات (خوراکی)
	<i>Pistacia atlantica</i> var. <i>mutica</i> Rech. F	بنه	بنه	میوه	رفع عطش و بینایی چشم	خام به صورت میوه و پخته به‌عنوان غذای آب بنه (خوراکی)
Apiaceae	<i>Eryngium noeanum</i> Boiss	زول خارآلود، زول رساقه	خازول	ساقه گل‌دهنده، ریشه	تقویت بدن (ساقه گل‌دهنده)، درمان یبوست (ریشه)، درمان آسم، تنگی نفس	جوشانده (خوراکی)
	<i>Echinophora spinosa</i> L.	خوشاریزه معطر	خارکالمه	خار و گل	درمان عفونت رحم	جوشانده (خوراکی)
	<i>Ferula ovina</i> (Boiss.) Boiss	کما	اشترک	صمغ	بهبود زخم‌های عفونی و رفع جوش‌های صورت	خام و جوشانده (خوراکی)
	<i>Prangos ferulacea</i> L.	جاشیر	جاشیر دامی	برگ	دفع انگل و کرم دام	خوراک دام
	<i>Prangos</i> .sp.Lind.	جاشیر	جاشیر خوراکی	برگ و سرشاخه‌های تازه	ادرار آور، مسکن درد دندان، بهبود درد کلیه	کوبیده برگ آن و پخته همراه لبنیات (خوراکی)
	<i>Smyrnum cordifolium</i> Boiss.	کرفس کوهی	اواندول	برگ و ساقه گل‌دهنده	درمان قند خون، رفع عطش	خام به صورت سبزی و پخته همراه غذا و لبنیات (خوراکی)
	<i>Ferulago contracta</i> Boiss. & Hausskn.	چویل ستونی، چویل خوشه‌ای	خاری	برگ، گل	ضد نفخ و رفع دل درد	خشک شده آن جهت طعم‌دهنده به لبنیات (خوراکی)
	<i>Dorema aucheri</i> Boiss.	کندل کوهی، بیلهر	بیلهر	ساقه، برگ	تعدیل‌کننده فشار خون	مصرف با لبنیات، تهیه ترشی (خوراکی)
	<i>Ferula assa-foetida</i> L.	آنقوزه	انقزه	برگ، صمغ	برطرف‌کننده انگل‌های روده، بادشکن، خلط‌آور، درمان تشنج، کاهش دهنده فشار خون	استفاده از صمغ گیاه آنقوزه به صورت محلول در آب، مخلوط با عسل (خوراکی)
	<i>Ferula gummosa</i> Boiss.	باریجه، قاسنی	قسنی	شیرابه، شاخه، برگ	ضدتشنج، رفع بیماری رحمی، دندان درد، ملین	در غذاها و نوشیدنی‌ها روغن باریجه به عنوان طعم‌دهنده استفاده می‌شود (خوراکی)

ادامه جدول ۲: اتنوبوتانی گیاهان دارویی منطقه تحت مطالعه

خانواده	نام علمی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	خواص دارویی	نحوه استفاده
Aristolochiaceae	<i>Aristolochia longa</i> L.	زراوند چپک	زرویی	برگ، ریشه	درمان نفخ شکم و درد مفاصل	جوشانده، دمنوش (خوراکی)
Amaranthaceae	<i>Amaranthus tricolor</i> L.	تاج خروس سه رنگ	تاج خروس	برگ و گل آذین	رفع یرقان و زردی بچه،	تهیه شربت (خوراکی)
	<i>Chenopodium album</i> L.	سلمه تره، سلمک	سلمکی	برگ و ریشه	درمان اسهال خونی، درمان آفتاب سوختگی	به صورت خام به عنوان سبزی خوردن استفاده می شود
Amaryllidaceae	<i>Allium jesdianum</i> Boiss. & Buhse	پیاز یزدی	لیزک، بن سرخ	برگ، ساقه و پیاز	درمان پروستات و دفع سنگ کلیه	به صورت پخته در غذا (خوراکی)
	<i>Allium hirtifolium</i> Boiss.	موسیر	پرموسیر	پیاز و برگ	دفع سنگ کلیه، درمان روماتیسم	به صورت خام و پخته در غذا و تهیه ترشی
	<i>Allium ampeloprasum</i> L.	تره کوهی، طلم، پیاز کلاغ	تره کوهی	برگ و پیاز	رفع یبوست، دفع کننده سنگ کلیه، درمان آب مروارید، تقویت بینایی	به صورت پخته یا خام مصرف می شود.
Apocynaceae	<i>Nerium oleander</i> L.	خرزهره	خرزهره	پوست، برگ و گل	درمان پوست های چرب، کچلی	به صورت ضماد
Brassicaceae	<i>Lepidium latifolium</i> L.	موچه، ترتیزک برگ پهن	مچه	برگ	درمان یبوست و هضم کننده غذا	به صورت سبزی در برنج (خوراکی)
	<i>Descurainia sophia</i> (L.) Webb ex Prantl	خاکشیر ایرانی	خاکشی	بذر	درمان اسهال، گرمادگی	به صورت شربت
	<i>Nasturtium officinale</i> R.Br.	آب تره، ترتیزک آبی، بولاغ اوتی	بکلو	برگ، گل، ساقه و ریشه	درمان زردی نوزاد (یرقان)، در درمان سنگ کلیه	خام به صورت سبزی خوردن (خوراکی)
	<i>Alyssum minutum</i> Schtdl. ex DC	قدومه کوچک	تودری	بذر	دفع شن و سنگ کلیه، درمان سرفه های خشک	جوشانده (خوراکی)
Caprifoliaceae	<i>Lonicera persica</i> Jaub. & Spach	شن	شن	پوست، ساقه	ضد عفونی کننده ظروف	پوست ساقه درخت جهت شستشو ظروف

ادامه جدول شماره ۲- اتنوبوتانی گیاهان دارویی منطقه تحت مطالعه

خانواده	نام علمی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	خواص دارویی	نحوه استفاده
Compositae	<i>Anthemis pseudocotula</i> Boiss	بابونه شیرازی	بایینک	گل	آرام بخش، آرام کردن اعصاب، مخلوط با حنا جهت ایجاد رنگ طلایی	جوشانده، پودر (خوراکی)
	<i>Cichorium intybus</i> L.	کاسنی	کاشنی	برگ، ریشه	تعدیل فشار خون، کاهش چربی و قند خون، درمان زردی یا یرقان	خام به عنوان سبزی، پخته همراه با لبنیات و تهیه عرق (خوراکی)
	<i>Carthamus oxyanta</i> . Bieb.	گلرنگ زرد	خاروسک	گل	مسهل و قاعده آور	استفاده در نان (خوراکی)
	<i>Achillea millefolium</i> L.	بومادران	برنجاس، گل سرزردوک	گل، برگ	تعدیل کننده قند و چربی خون، درمان سودا	جوشانده، تهیه عرق (خوراکی)
	<i>Artemisia aucheri</i> Boiss.	درمنه کوهی	گل بته	برگ و شاخه ها	رفع سرماخوردگی، از بین بردن حشرات	دود کردن (دارویی)
	<i>Centaurea iberica</i> Trevir. ex Spreng	گل گندم چمنزار	چاقیر	ساقه	ورم و التهاب بیماری های چشمی، درمان جوش صورت	جوشانده (خوراکی)
	<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertn.	خار مریم	ماریتیغال	بذر، برگ	ضد چربی کبد، ضد عفونی کننده، اشتها آور و تب بر	ضماد و جوشانده (خوراکی)
	<i>Heritja intermedia</i> (Boiss.) Kuntze	کرفیج	بوگنده	برگ، ساقه، ریشه	رفع عفونت دام	به صورت علوفه
	<i>Scariola orientalis</i> L.	گاو چاق کن	الاغ اوتی	تمام گیاه	مسکن، درمان بی خوابی و آرام بخش اعصاب	جوشانده
	<i>Tragopogon collinus</i> DC.	شنگ تپه روی	شنگ شیره	تمام گیاه	درمان زخم معده، جهت از بین بردن زگیل و درمان عفونت	جوشانده
	<i>Gundelia tournefortii</i> L.	کنگر خوراکی	کنگر	ساقه	اشتها آور، تب بر درمان یرقان	به صورت خام و پخته، مصرف همراه با لبنیات و به صورت خورشت (خوراکی)

ادامه جدول شماره ۲- اتنوبوتانی گیاهان دارویی منطقه تحت مطالعه

خانواده	نام علمی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	خواص دارویی	نحوه استفاده
Compositae	<i>Cirsium congestum</i> Fisch. & C.A. Mey. ex DC.	کنگر انبوه، کنگر متراکم	کنگر دامی	خار و ساقه	افزایش شیر دام	علوفه، حفاظتی
	<i>Echinops ceratophorus</i> Boiss.	شکر تیغال شاخدار	شکروک	گل	برطرف کننده سرفه، پایین آورنده تب و رفع سرما خوردگی	جوشانده، مصرف به صورت پودر (خوراکی)
Araceae	<i>Arum elongatum</i> subsp. <i>alpinariae</i> Alpinar & R.R. Mill	شیبوری طویل	کارده	برگ	درمان سرد مزاجی و درمان چربی خون	به صورت پخته در تهیه نوعی آش (کارده) (خوراکی)
Sapindaceae	<i>Acer cinerascens</i> Boiss.	کیکم شیرازی، کیکم دشت ارزنی	کیکم	ساقه و شاخه	دفع حشرات	گذاشتن ساقه و شاخه در محل سکونت
Colchicaceae	<i>Colchicum autumnale</i> L.	سورنجان، گل حسرت برگ پهن	زعفران وحشی	گل	ضد خارش و دردهای عصبی، ضد تب و درمان نقرس	جوشانده (خوراکی)
Euphorbiaaceae	<i>Euphorbia macrostegia</i> var. <i>auciradiata</i> Bornm.	فرفیون قرمز شونده، فرفیون بلوطستانی	شیرسگ	شیرابه، بذر و ریشه	رفع زگیل و جوش صورت	استعمال خارجی (شیرابه)
	<i>Euphorbia cheiradenia</i> Boiss. & Hohen.	فرفیون شمیرانی	شیرسگ	شیرابه، بذر و ریشه	رفع زگیل و جوش صورت	استعمال خارجی (شیرابه)
Leguminosae	<i>Alhagi camelorum</i> Fisch.	خار شتر، ترنجبین	خار شتر، ترنجبین	شاخ و برگ	دفع سنگ کلیه و مثانه	از شاخ و برگ این گیاه برای خنک کردن خانه‌ها، سوخت، علوفه‌ای
	<i>Glycyrrhiza glabra</i> L.	شیرین بیان	ریشه محک	ریشه و برگ	درمان زخم معده، درمان ناراحتی‌های گوارشی، کاهش چربی خون، تب‌بر، درمان سرفه و درمان عفونت	جوشانده، قرص و شربت (خوراکی)
	<i>Astragalus susianus</i> Boiss.	گون	گامر	صمغ	التیام دهنده زخم و عفونت	صمغ محلول در آب، جوشانده (حفاظتی، خوراکی)
	<i>Medicago sativa</i> l.	یونجه	یونجه	برگ	درمان ناراحتی‌های کلیه، دیابت	خام، جوشانده و عرق (خوراکی)

ادامه جدول شماره ۲- اتنوبوتانی گیاهان دارویی منطقه تحت مطالعه

خانواده	نام علمی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	خواص دارویی	نحوه استفاده
Lamiaceae	<i>Hymenocrater platystegius</i> Rech.f.	گل اروانه بزقی	گل ارونه	سرشاخه‌های گلدار	ضد روماتیسم، ضد اسپاسم، رفع سرماخوردگی، ضد نفخ و رفع بیماری‌های پوستی از جمله جوش	جوشانده (خوراکی)
	<i>Thymus daenensis</i> Celak.	آویشن دنائی	اوشوم کوهی	برگ	رقیق کننده خون، ملین معده، درمان سرماخوردگی	جوشانده و به صورت طعم دهنده غذا و لبنیات (خوراکی)
	<i>Ziziphora clinopodioides</i> Lam.	کاکوتی کوهی، مشک	کهلپیک اوتی	برگ	ضد سرفه و خلط‌آور، مسکن دل درد و ضد تهوع	جوشانده و در ادویه (خوراکی)
	<i>Phlomis aucheri</i> Boiss.	گوش بره ایرانی، گوش بره زرد	گوش بره	برگ و سرشاخه‌های گلدار	درمان بواسیر، دیابت و بیماری عصبی	علوفه‌ای، جوشانده (خوراکی)
	<i>Zataria multiflora</i> Boiss.	آویشن شیرازی	اوشوم	برگ	رقیق کننده خون، ملین معده، درمان سرماخوردگی	جوشانده، معطر و طعم دهنده غذا (خوراکی)
	<i>Ballota aucheri</i> Boiss.	فراسیون آسا	افنان سر	شیره و کلیه قسمت‌های گیاه	تقویت کننده چشم و دندان، تسهیل کننده زایمان، تصفیه کننده خون و تسکین دهنده سرفه	جوشانده و شیره آن به صورت ضماد (خوراکی)
	<i>Mentha longifolia</i> (L.) L.	پونه، پودنه	پیدن	برگ	درمان دل‌درد، ضد نفخ	ادویه، طعم دهنده غذا و مصرف همراه لبنیات (خوراکی)
	<i>Teucrium polium</i> L.	کلپوره یا مریم نخودی	هلبه یا ابره	اندام‌های هوایی	درد مفاصل، درمان سرماخوردگی، درمان زخم، رفع اسهال و رفع سردرد	جوشانده، پودر، دود کردن (خوراکی و ضماد)
	<i>Marrubium supinum</i> L.	فراسیون آسا	پونه کوهی	برگ و سر شاخه‌های گلدار	درمان دل درد، قاعده‌آور	جوشانده
	<i>Salvia officinalis</i> L.	مریم گلی دارویی	کریشوک	برگ، گل و تمام گیاه	ضد سرفه‌های خشک و حساسیت‌زا	جوشانده (خوراکی)
	<i>Hyssopus officinalis</i> L.	زوفا	گل پونه	برگ، گل	تنظیم کننده قند خون، بهبود دهنده تنفس، برطرف کننده آسم، ضد التهاب و درمان عفونت ریه	جوشانده (خوراکی)
	<i>Origanum vulgare</i> L.	مرزنجوش	مرزنگوش	برگ و سرشاخه‌های گلدار	خلط آور، سرماخوردگی، تب، یرقان و اختلالات تنفسی	جوشانده، پودر (خوراکی)

ادامه جدول شماره ۲- اتنوبوتانی گیاهان دارویی منطقه تحت مطالعه

خانواده	نام علمی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	خواص دارویی	نحوه استفاده
Liliaceae	<i>Fritillaria imperialis</i> L.	لاله واژگون، لاله سرنگون	اشک مریم	گل و ریشه پیاز مانند	تسکین درد، درمان دل‌درد	ضماد و زینتی
Iridaceae	<i>Iris songarica</i> Schrenk.	زنبق صحرائی، زنبق بیابانی	زنبق	ساقه، گل	افزایش ادرار، سم‌زدایی بدن	جوشانده (زینتی، خوراکی)
Malvaceae	<i>Malva sylvestris</i> L.	پنیرک قرمز، پنیرک	خاله پیرزن	تمام گیاه	ضد سرفه و سرماخوردگی‌های بد، باز کننده مجاری تنفسی	جوشانده
	<i>Althaea officinalis</i> L.	ختمی سفید	گل ختمی	برگ و گل	رفع مشکلات تنفسی و گوارشی، رفع التهاب دهان و حلق، ضد سرفه و از بین بردن حرارت بدن	جوشانده
	<i>Alcea rosea</i> L.	ختمی صورتی	گل ختمی	برگ و گل	رفع مشکلات تنفسی و گوارشی، رفع التهاب دهان و حلق، ضد سرفه و از بین بردن حرارت بدن	جوشانده (خوراکی)
Nitrariaceae	<i>Peganum harmala</i> L.	اسپند	اسفند دونه	کپسول و شاخ، برگ	ضد عفونی کننده محل زندگی	دود کردن
Primulaceae	<i>Dionysia revoluta</i> Boiss	عروس سنگ طلایی، اسفند مریم	اسفند مریم	برگ	ضد عفونی کننده محل زندگی	دود کردن، خوشبو
Papaveraceae	<i>Fumaria officinalis</i> L.	شاتره	شاتره	برگ	درمان سودا، یرقان، درمان عفونت پوستی، درمان آگزما، رفع ناراحتی‌های کبدی و برطرف کردن آفت دهانی	جوشانده (خوراکی)
Portulacaceae	<i>Portula caoleracea</i> L.	خرفه	پرپین	برگ	رفع عطش، رفع سرفه و تصفیه کننده خون	سبزی خوردن و استفاده در شیرینی و نان (خوراکی)
Plantaginaceae	<i>Plantago lanceolata</i> L.	بارهنگ سرنیزه‌ای، کاردی	بارهنگ	برگ، دانه و ریشه	رفع ناراحتی‌های تنفسی، تب‌بر، نرم کننده سینه و تصفیه کننده خون	مخلوط با آب حالت موسیلاژ و جوشانده (خوراکی)
Plumbaginaceae	<i>Acantholimon nigricans</i> Mobayen	کلاه میرحسن شیرکوه، تیره شونده	کلاه قاضی	برگ، گل، ریشه و کپه	تسریع گردش خون، کاهش خستگی	جوشانده، از شهد آن جهت تهیه عسل استفاده می‌شود (خوراکی)

ادامه جدول شماره ۲- اتنوبوتانی گیاهان دارویی منطقه تحت مطالعه

خانواده	نام علمی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	خواص دارویی	نحوه استفاده
Polygonaceae	<i>Pteropyrum aucheri</i> Jaub. & Spach	پرند	پرن	ساقه و شاخه	دفع حشرات	نگهداری در محل زندگی
	<i>Rheum ribes</i> L.	ریواس	ریواسه	برگ، ساقه	درمان یرقان، تعدیل کننده چربی خون	خام به صورت سبزی خوردن (خوراکی)
	<i>Rumex acetosa</i> L.	ترشک باغی	ترشک	برگ و ساقه	تصفیه کننده خون، خنک کننده	خام به صورت سبزی خوردن، استفاده در نوعی آش (آش دوغ) (خوراکی)
Rosaceae	<i>Amygdalus erioclada</i> Bornm.	بادام پرسپولیسی	ارژن، ارجن	میوه و چوب	تسکین دهنده درد، سرمه آن به چشم جهت تقویت بینایی، مالیدن و کوبیدن آن جهت از بین بردن شپش و رشک	به صورت ضماد و مخلوط با سرکه (خوراکی، دارویی)
	<i>Amygdalus lycioides</i> Spach	بادام خارآلود	تنگس، تنگرس	میوه و چوب	درمان چربی خون، دیابت، التهاب پروستات و سنگ کلیه	جوشانده، ضماد (خوراکی)
	<i>Crataegus aronia</i> (L.) Bosc ex DC.	کیالک، زالزالک	کل	میوه	تنظیم کننده فشار خون، تقویت قلب و رفع بی خوابی و سرگیجه	میوه به صورت خام (خوراکی)
	<i>Rosa damascena</i> Herrm.	گل گلاب	گل محمدی	گل	درمان دل درد و برطرف کردن سرفه	تهیه گلاب، جوشانده (خوراکی)
Solanaceae	<i>Solanum nigrum</i> L.	تاجریزی، سگ انگور	رواتریک	بذر، برگ و گل در حد محدود، زیادی آن سمی است.	درمان سردرد، درمان سرماخوردگی و نرم کردن سینه	جوشانده (خوراکی)
Scrophulariaceae	<i>Verbascum cheiranthifolium</i> Boiss.	گل ماهور ماورای خزری	خرگوشک	برگ و گل	رشد مو و ابرو، خلط آور، از بین بردن زگیل	جوشانده، پودر، مخلوط با آب (خوراکی)
Tymelaeaceae	<i>Daphne angustifolia</i> K. Koch	خوشک خیش، برگ بوئی زاگرسی	مردله قاجی	چوب و شاخ، برگ	خاصیت ضد سرطانی	میوه های رسیده و خام آن در تابستان به صورت قرمز و رسیده مصرف می شود. عصاره (خوراکی)

References:

1. Kardavani P, Qalehe MH. Efficiency of hydraulic models for flood zoning using GIS (Case Study: Ay-Doghmarsh River Basin). *Life Science Journal*. 2013;10(2).
2. Emadi M, Abasi A. *Hekmat-e dirin dar asre novin* (Indigenous knowledge and sustainable development). Tehran: Ministry of Jihad; 1999.
3. Bowsjahri KH. The status of indigenous knowledge in sustainable rural development. *Journal of Geography and Development*. 2014; 2: 15-30.
4. Farnsworth NR, Akerele O, Bingel AS, Soejarto DD, Guo Z. Medicinal plants in therapy. *Bulletin of the World Health Organization*. 1985;63(6):965.
5. Aghui S. Intercultural ethnobotany and ethnoecology of range holders in Golestan province (Case study: Korand, Dashliborun and Incheborun Rangelands [dissertation]. Gonbad Kavous: Gonbad Kavous University; 2018.
6. Ramezani M, MinaeiFar AA. Ethnobotanical study of medicinal plants in Fasa county. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 2016; 7(2): 221-231.
7. Difrahsh SM, Barani H, Pour Rezaie J. Ethnography of non-crop plants in Deli-Kama (Mountainous valley in central Zagros). *Journal of Social Sciences*. 2014; 67: 153-207.
8. Khodayari H, Amani Sh, Amiri H. Ethnobotany of medicinal plants in the northeast of Khoozestan province. *European Journal of Medical Physics*. 2014; 8(4): 12-25.
9. Ganjali AR, khaksefidi A. Ethnobotanical study of some medicinal plant species in Birjand. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 2016; 7 (3): 349-357.
10. Derakhshan N, Khatamsaz, Zolfaghari B. Ethnobotanical uses of plants in the Saghez (Kurdistan, Iran). *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 2017; 7(4):507-516.
11. Ramezani M, MinaeiFar AA. Ethnobotanical study of medicinal plants in Fasa county. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 2016; 7(2): 221-231.12.
12. Bibak H, Moghbeli F. Collection, identification and traditional usage of medicinal plants in Jiroft county. *Journal of Medicinal Plants*. 2017; 4(64). 116-140.
13. Department of Natural Resources of Abadeh, Range management plan of Almaliche. 2013.
14. Mozafarian VA. The culture of names of Iranian plants. Tehran: Tehran University Press; 2009.
15. Assadi M, Maassoumi AA, Khatamsaz M, Mozaffarian V. *Flora of Iran*. Tehran: Research Institute of Forests and Rangeland Press; 1990 – 2010.
16. Ghahraman A, Attar F. Biodiversity of plant species in Iran. Tehran: Tehran University press; 1999.
17. Ghahreman A. *Flore of Iran*. Tehran: Institute of Genetics and Plant Research; 1973-2003. [In Persian and France]
18. Ghahreman A. *Plant systematics - chromophytes of Iran*. Tehran: Tehran University Press; 1992 – 1996.
19. Mobayen S. *Flora of Iran*. Tehran: Tehran University Press; 1979 – 1989.
20. Rechinger KH. *Flora Iranica: Flora des Iranischen Hochlandes und der umrahmenden Gebirge*. Graz, Austria: Akademische Druck University; 1963- 2005.
21. Delfan A, Khodayari H, Azizi KH. Ethnobotanic study of medicinal plants in Zaghe and Biranshahr, (Lorestan province). *Journal of the National Conference on Ecology, Diversity and Plant Protection*. 2016.
22. Dolatkahi M, Ghorbani Nahoji M, Mehrafarin A, Amininejad Gh, Dolatkahi A. Study about ethnobotany of medicinal plants in Kazeroun: Identification, distribution and traditional costs. *Journal of Medicinal Plants*. 2012; 42: 163-178.
23. Sajjadi S, Batooli H, Ghanbari A. Collection, evaluation and ethnobotany of Kashan medicinal plants. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 2011; 2 (1): 29-36.

24. Alimirzaei F, Mohammadi Kalayeh A, Shahraki MR, Behmanesh B. Local knowledge of medicinal plants from the view point of nomads in the rangelands of Chehel-Kaman, north Khorasan province. *Journal of Indigenous Knowledge*. 2017; 4: 156- 201.
25. Razmjoue D, Zarei Z, Armand R. Study about ethnobotany of some medicinal plants in Behbahan, Khuzestan Province. *Journal of Medicinal Plants*. 2017; 16(4): 33-50.
26. Moradi L, Dolatkhahi M, Darabi H, Nabipour I. Ethnopharmacology of medicinal plants in Genaveh port. *Iranian South Medical Journal*. 2014 Nov 15;17(5):959-73.
27. Frouzeh MR, Heshmati Gh, Barani H. Investigation on the knowledge of food preparation using eaidable plants. *Iranian Journal of Indigenous Knowledge*. 2014; 4(9): 109-129.
28. Sharififar F, Muharram Khani M, Moater F, Babakhanlou P, khodami M. Ethnobotanical study of some medicinal plants in koh Jupar (Kerman province). *Journal of Medicinal Plants*. 2014; 21-1.
29. Saadatpour M, Barani H, Abedi Sarvestani A, Forouzeh MR. Ethnobotanical study of Sojasrood medicinal plants (Zanjan Province). *Journal of Medicinal Plants*. 2017 Sep 23;8(3):185-93.
30. Gholipour A, Ghorbani Nohooji M, Rasuli N, Habibi M. An ethnobotanical study on the medicinal plants of Zarm-rood rural district of Neka (Mazandaran province). *Journal of Medicinal Plants*. 2014 Dec 15;4(52):101-21.